

вые основания проведения процедуры экстрадиции в соответствии с международными договорами, в которых принимает участие Украина в рамках Содружества Независимых Государств. Подготовлены предложения по усовершенствованию процедуры экстрадиции.

Ключевые слова: *выдача лица, которое совершило общественно опасное деяние, основания выдачи, ходатайство.*

Filyanina L.A. Legal framework of extradition under international rules and national legislation of Ukraine. The author has studied legal bases of the procedure of extradition according to international treaties in which Ukraine participates within the scope of The Commonwealth of Independent States.

The legal grounds for extradition under international treaties of Ukraine and the CIS are: the availability of bilateral or multilateral treaty on mutual legal assistance includes the extradition of a person who committed socially dangerous act; the possibility and the procedure for extradition of the person who committed the crime under national law States Parties to the treaty; petition (request) to extradition the person who committed the crime; documents confirming the citizenship of the person to be extradited; crime as an object of extradition.

There are suggestions to improve the procedure of extradition.

Keywords: *extradition of person, who has committed social dangerous act; reasons of extradition; request.*

Надійшла до редакції 15.04.2016

Христов О.Л.

кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.98

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ «РЕЙДЕРСЬКИМИ» ЗАХВАТАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Розкрито особливості початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних із «рейдерськими» захопленнями. Зроблено висновок, що особливість початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних із «рейдерськими» захопленнями підприємств, в першу чергу залежить від характеру і повноти отриманої від заявника інформації про протиправні діяння осіб, які, в свою чергу, можуть мати ознаки різних складів злочинів.

Ключові слова: *слідчі (розушукові) дії, рейдерство, підприємство, початковий етап розслідування.*

Постановка проблеми. Сьогодні проблема незаконних поглинань та силових захоплень бізнесу в Україні торкається інтересів як вітчизняних, так і іноземних суб'єктів господарювання та інвесторів. Ці явища є реальною загрозою економіці, що руйнують вітчизняний бізнес, підприємництво і вироб-

ництво, посилюють напругу в економічному просторі країни, сприяють тінізації економіки.

Незважаючи на загрозливі наслідки цих кримінальних проявів, до сьогодні Кримінальним кодексом України (далі – КК України) не встановлено відповідальності за «рейдерство», хоча окремі норми цього Закону передбачають набуття юридичної відповідальності за діяння, що пов'язані із рейдерськими захопленнями. Так, ст. 206-2 КК України передбачено кримінальну відповідальність за протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації, у тому числі частками, акціями, паями їх засновників, учасників, акціонерів, членів, шляхом вчинення правочинів з використанням підроблених або викрадених документів, печаток, штампів підприємства, установи, організації. Проте склад злочину за ст. 206-2 КК України передбачає низку окремих діянь, за які встановлено кримінальну відповідальність.

У зв'язку з цим наявна конкуренція норм КК України негативно позначається як на ефективності розслідування цих злочинів, так і розгляді даної категорії кримінальних проваджень у суді. Свідченням такого стану є офіційні статистичні показники протидії зазначеним злочинам. Так, **протягом 2014 року** було обліковано 25 кримінальних правопорушень за ст. 206-2, із яких за 24 на кінець звітного періоду не прийнято рішення про закінчення або зупинення, у 2015 році – 13 і 10 відповідно [1]. Одночасно слід зазначити, що згідно з Єдиним реєстром судових рішень, протягом 2014–2015 років судьями України було винесено 20 вироків за результатами розгляду кримінальних проваджень, що віднесені у Єдиному реєстрі судових рішень до категорії злочинів, відповідальність за які передбачено ст. 206-2 КК України. Проте, аналіз зазначених вироків свідчить, що жодного разу не виносився обвинувальний вирок суду за вчинення протиправних діянь, визначених ст. 206-2 КК України, – винність осіб визнавалася у вчиненні злочинів, передбачених такими нормами КК України: ст. 203-2 КК України («Заняття гральним бізнесом»); ст. 205 КК України («Фіктивне підприємництво»); ст. 205-1 КК України («Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців»); ст. 396 КК України («Приховування злочину») [2].

Певною мірою зазначена проблематика виникає внаслідок неякісного проведення слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із «рейдерськими» захопленнями підприємств, що, в свою чергу, визначає актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженню проблематики рейдерських захоплень підприємств в останні роки приділялося чимало уваги вченими у різних галузях наук, зокрема правових та економічних, серед яких: С.В. Албул, О.М. Брисковська, Т.В. Булах, О.А. Бурбело, Т.С. Гудіма, О.М. Заєць, В.Є. Ковригіна, С.О. Кузніченко, О.М. Кузьменко, С.К. Рамазанова, Г.Ю. Узунова, В.С. Шапір. Однак до сьогоднішнього дня даний напрямок досліджень не вичерпав своєї актуальності. Питання щодо особливостей початкового етапу розслідування цих

злочинів знаходиться у малорозробленому стані, що потребує окремого наукового дослідження.

Метою даної статті є спроба на науково-теоретичному рівні, з урахуванням сучасних потреб визначити особливості початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних із «рейдерськими» захопленнями підприємств.

Виклад основного матеріалу. Практика розслідування рейдерських захоплень показує, що майже в усіх випадках допомогу рейдерам надають чиновники органів державної влади і місцевого самоврядування. По багатьох кримінальних справах ухвалюються неправосудні судові рішення, в яких право власності на захоплене майно визнається за рейдерами. Нерідко співробітники правоохоронних органів, керуючись рішеннями судів, фактично теж сприяють «загарбникам», вилучаючи носії інформації з реєстрами акціонерів, до яких потім вносяться зміни, а також порушують, на замовлення рейдерів, кримінальні справи. Участь у рейдерських захопленнях може бути притаманна й представникам виборних органів. Вони ініціюють депутатські запити, спотворюють зміст висвітлення подій для ЗМІ, виконують інші замовлення рейдерів [3].

Поряд із зазначеними негативними явищами, є істотні недоліки і у розслідуванні злочинів, пов'язаних з рейдерством, до яких Г.Ю. Узунова відносить: нечітке визначення особливостей предмета доказування; відсутність встановлення усіх злочинів, вчинених підозрюваними, неувага до їх злочинних зв'язків; особливості складності та багатоаспектності даної злочинної діяльності [4, с. 259].

На нашу думку, слід зазначити, що сьогодні не існує законодавчого визначення поняття «рейдерство», хоча цей термін є широковживаним, у тому числі і в нормативно-правових актах. До таких, зокрема, належать: указ Президента України «Про посилення протидії рейдерству» від 19.03.2014 № 313/2014 [5]; Постанова Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» щодо унеможливлення використання органів державної реєстрації у рейдерських схемах» від 09.06.2009 № 1488-VI [6]; наказ Міністерства юстиції України «Про внесення змін до Положення про здійснення державного нагляду за додержанням законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 12.02.2014 № 326/5 [7]; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств» від 09.06.2010 № 1199-р. [8] та ін.

Беручи до уваги відсутність законодавчого визначення поняття «рейдерство», його тлумачення може бути лише доктринальним. Зокрема, науковці під рейдерством (від англ. raid – набіг або raider – грабіжник [9, с. 575]) розуміють дії, спрямовані на протиправне поглинання підприємств, захоплення керування активами або захоплення майнових комплексів юридичних осіб проти волі законних власників, які мають переважне положення в даному пі-

дприємстві, і/або його керівника, що здійснюються за допомогою шахрайських операцій, підробки документів, вимагання, силового захоплення підприємства без правових підстав. Захоплення бізнесу шляхом рейдерства називають «рейдерським захопленням». Метою рейдерства є одержання юридичного й (або) фізичного контролю над майном, бізнесом проти волі власника [10].

Враховуючи вищезазначене, а також нещодавні зміни у законодавстві, які відбулися у зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 10.10.2013 № 642-VII [11], кримінальна відповідальність за рейдерське захоплення підприємств настає за ст. 206-2 *Кримінального Кодексу України (далі – КК України) «Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації»* [12]. Зокрема, об'єктивна сторона цього складу злочину полягає у протиправному заволодінні майном підприємства, установи, організації, у тому числі частками, акціями, паями їх засновників, учасників, акціонерів, членів, шляхом вчинення правочинів з використанням підроблених або викрадених документів, печаток, штампів підприємства, установи, організації.

Під протиправним заволодінням слід розуміти дії, направлені на позбавлення законного права власника володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. У ст. 41 Конституції України зазначено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Суб'єктами права власності є фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства), юридичні особи (господарські товариства, професійні спілки, громадські, релігійні об'єднання тощо), держава. Їх рівність перед законом і забезпечення захисту їхніх прав державою закріплено у ст. 13 Конституції України [13].

Під правочином, відповідно до роз'яснення Міністерства юстиції України «Щодо форми правочинів» від 19.04.2011 № 0028323-11, слід розуміти дію особи, спрямовану на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [14].

Об'єктивна сторона кваліфікованого складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 206-2 КК України, полягає у вчиненні того самого діяння повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднанні з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна.

Об'єктивна сторона особливо кваліфікованого складу злочину, передбаченого ч. 3 ст. 206-2 КК України, полягає у вчиненні того самого діяння службовою особою з використанням службового становища або якщо вони заподіяли велику шкоду чи спричинили інші тяжкі наслідки.

Матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

У випадку недосягнення злочинного результату, а саме *заволодіння майном підприємства, установи, організації, у тому числі частками, акціями, паями їх засновників, учасників, акціонерів, членів і за неможливості довести мету, спрямовану на його досягнення*, в діях злочинців слід вбачати ознаки інших складів злочинів, передбачених Особливою частиною КК України, зокрема:

1) злочини у сфері господарської діяльності (ст. 205-1 підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців; ст. 206 – протидія законній господарській діяльності; ст. 219 – доведення до банкрутства; ст. 223-1 – підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів; ст. 223-2 – порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів тощо);

2) злочини проти власності (ст. 190 – шахрайство; ст. 186 – грабіж; ст. 187 – розбій; ст. 189 – вимагання тощо);

3) злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ст. 364 – зловживання владою або службовим становищем; ст. 364-1 – зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми; ст. 365 – перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу; ст. 365-2 – зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги; ст. 366 – службове підроблення; ст. 368 – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою; ст. 368-3 – підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми; ст. 368-4 – підкуп особи, яка надає публічні послуги тощо);

4) злочини проти правосуддя (ст. 375 – постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови; ст. 382 – невиконання судового рішення; ст. 384 – завідомо неправдиве показання тощо);

5) злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян (ст. 341 – захоплення державних або громадських будівель чи споруд; ст. 343 – втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби; ст. 356 – самоправство; ст. 357 – викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження; ст. 358 – підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів тощо);

б) злочини проти громадського порядку та моральності (ст. 293 – групе порушення громадського порядку; ст. 294 – масові заворушення тощо).

Враховуючи широкий спектр ознак злочину, передбаченого ст. 206-2 КК України, слід говорити, що у практичній діяльності є додаткові труднощі під час першочергового етапу розслідування зазначених злочинів.

У цьому контексті Г. Ю. Узунова зазначає, що труднощі з виявлення, розкриття та розслідування злочинів викликані тим, що члени організованих злочинних груп, які здійснюють свою протиправну діяльність у цьому секторі економічної діяльності, володіють великими матеріальними ресурсами, високою технічною оснащеністю, що забезпечує вдосконалення кримінальних способів недружнього поглинання і відповідний рівень конспірації своєї діяльності. Говорячи про організацію розслідування рейдерських захоплень, слід розуміти, що кожен раз при розслідуванні рейдерського захоплення доводиться мати справу з нестандартною ситуацією, до якої не можна підходити з типовими шаблонами [4, с. 259].

У зв'язку з цим перелік слідчих (розшукових) дій залежить від тих обставин, які необхідно встановити. В більшості випадків головними завданнями першочергового етапу розслідування є виявлення, огляд (ст. 237), вилучення (п. 5 ст. 237 КПК) і забезпечення збереження документів і інших носіїв інформації [15, с. 183].

Висновок. Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що особливість початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних із «рейдерськими» захопленнями підприємств, у першу чергу залежить від характеру і повноти отриманої від заявника інформації про протиправні діяння осіб, які, у свою чергу, можуть мати ознаки різних складів злочинів. У зв'язку з цим послідовність проведення слідчих (розшукових) дій залежить від слідчих ситуацій, які склалися на даному етапі розслідування.

Бібліографічні посилання

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування протягом 2014–2015 років / Офіційний сайт Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
2. Єдиний державний реєстр судових рішень / Офіційний сайт Державного підприємства «Інформаційні судові системи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
3. Булах Т. В. Рейдерство в Україні : особливості методів та засобів захисту від рейдерських захоплень / Т. В. Булах, В. С. Шапір // Діяльність органів публічної влади щодо забезпечення стабільності та безпеки суспільства : зб. тез доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 21–22 травня 2015 р.). – Суми : Сумський держ. у-нт, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/42341/1/Bulakh_Shapiro.pdf.
4. Узунова Г. Ю. Незаконне захоплення майнових комплексів (рейдерство): особливості розслідування / Г. Ю. Узунова // Актуальні проблеми досудового розслідування : зб. тез доповідей IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 1 лип. 2015 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – С. 258–260.
5. Про посилення протидії рейдерству : Указ Президента України від 19.03.2014 № 313/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/313/2014>.
6. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» щодо унеможливлення використання органів державної реєстрації у рейдерських схемах : Постанова Верховної Ради України від 09.06.2009 № 1488-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T091488.html.
7. Про внесення змін до Положення про здійснення державного нагляду за дотри-

манням законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців : наказ Міністерства юстиції України від 12.02.2014 № 326/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0277-14>.

8. Про затвердження плану заходів щодо протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств : розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.06.2010 № 1199-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1199-2010-p>.

9. Англо-русский словарь – 23-е изд., стер. – М., 1990.

10. Албул С. В. Рейдерство: до питання вироблення державної стратегії протидії / С. В. Албул, С. О. Кузніченко // Правничий часопис Донецького університету : науковий журнал. – 2013. – № 2 (4) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/chapter/16/343/12036#chlist>.

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців : Закон України від 10.10.2013 № 642-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/642-18>.

12. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

13. Конституція України від 28.06.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

14. Щодо форми правочинів : роз'яснення Міністерства юстиції України від 19.04.2011 № 0028323-11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0028323-11>.

15. Брисковська О. М. Особливості організації початкового етапу розслідування за фактами протиправних поглинань та захоплень підприємств / О. М. Брисковська // Актуальні проблеми досудового розслідування : зб. тез доповідей IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 1 лип. 2015 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – С. 183–186.

Христов А.Л. Особенности первоначального этапа расследования преступлений, связанных с «рейдерскими» захватами предприятий. Раскрыты особенности первоначального этапа расследования преступлений, связанных с «рейдерскими» захватами. Сделан вывод, что особенность первоначального этап расследования преступлений, связанных с «рейдерскими» захватами предприятий, в первую очередь зависит от характера и полноты полученной от заявителя информации о противоправных деяниях лиц, которые, в свою очередь, могут иметь признаки различных составов преступлений.

Ключевые слова: следственные (розыскные) действия, рейдерство, предприятие, первоначальный этап расследования.

Khrystov O.L. Particularities of initial stage of investigation of crimes related to "raider" seizure of enterprises. The article reveals the peculiarities of the initial stage of investigation of crimes related to "raider" seizure. The author comes to the conclusion that the feature of the initial stage of investigation of crimes related to "raider" seizure of enterprises primarily depends on the nature and completeness of the applicant information about the wrongful acts of individuals, which in turn may have signs of various offences. In this regard, the sequence of the investigative (search) actions depend on the investigation of the situation at this stage of the investigation. The difficulty of investigating these crimes due to the fact that members of organized criminal groups have more material resources, high technical equipment that ensures the improvement of the criminal ways of a hostile takeover, and the appropriate level of secrecy of their activities.

Keywords: investigative (search) actions, raiding, enterprise, initial stage of investigation.

Надійшла до редакції 29.04.2016